



RAQAMLI TA'LIM MUHITINING XORIJIY
TILLARNI O'QITISHDAGI TARKIBIY TUZILISHI

Jo'rayeva Munira Ikrom qizi

Samarqand davlat pedagogika institute

Xorijiy til va adabiyoti magistranti

Munirausupova01@gmail.com

ARTICLE INFO:

Received: 10.10.2026

Revised: 11.10.2026

Accepted: 12.10.2026

KEY WORDS:

raqamli ta'lim muhiti,
texnologik komponent,
metodik komponent,
mazmuniy komponent,
kommunikativ
komponent, xorijiy
tillarni o'qitish, raqamli
vositalar.

ABSTRACT

Mazkur maqola xorijiy tillarni o'qitishda raqamli ta'lim muhitining mazmuni, tarkibiy tuzilishi va uning asosiy komponentlarining o'zaro bog'liqligini tahlil qilishga bag'ishlangan. Raqamli texnologiyalarning ta'lim jarayoniga kirib kelishi natijasida xorijiy tilni o'qitish jarayonida faqat an'anaviy darslik va yuzma-yuz muloqotga asoslangan ta'lim bilan cheklanib qolmasdan, raqamli texnologiyalar, ta'lim resurslari va kommunikativ vositalarni o'zaro bog'laydigan yaxlit muhitni tashkil etish zarurati yuzaga kelmoqda. Tadqiqotda raqamli ta'lim muhiti alohida ilova yoki platforma emas, balki raqamli texnologiyalar, vositalar, ta'lim resurslari, o'qituvchi va o'quvchi hamda o'quv jarayonlarini o'zaro bog'laydigan tizim sifatida ko'rib chiqiladi. Raqamli ta'lim muhitining texnologik, metodik, mazmuniy va kommunikativ komponentlari hamda ularning xorijiy tillarni o'qitishdagi vazifalari yoritiladi. Texnologik komponent kompyuter, smartfon, planshet, internet, mobil ilovalar, veb-saytlar, videokonferensiya platformalari, elektron lug'atlar, multimedia vositalari va boshqa raqamli vositalarni qamrab oladi. Metodik komponent ta'lim maqsadi, o'qitish metodi, pedagogik yondashuv, topshiriqlar, dars bosqichlari, mustaqil ta'lim va baholash bilan bog'liq. Mazmuniy komponent elektron darslik, PDF, video, audio, podkast, raqamli test va multimedia materiallarini o'z ichiga oladi. Kommunikativ komponent esa o'qituvchi-o'quvchi, o'quvchi-o'quvchi hamda o'quvchi-raqamli vosita o'rtasidagi aloqalarni ifodalaydi. Shuningdek, texnologiyalarning xorijiy til ko'nikmalarini rivojlantirishda qo'llanilishi tahlil qilinadi.



Kirish qismi. Raqamli texnologiyalarning ta'lim jarayoniga faol kirib kelishi xorijiy tillarni o'qitishda tizimining mazmuni, vositalari va tashkil etilishiga ham ta'sir ko'rsatgan holda, ta'lim tizimida an'anaviy ta'lim yondashuvi bilan uyg'unlashgan holda raqamli ta'lim muhitini yaratishni talab qilmoqda. Bunday sharoitda raqamli ta'lim muhiti deganda birgina ilova, ta'limiy veb-sayt yoki platformani tushunish noto'g'ri. Raqamli ta'lim muhiti texnologiyalar, raqamli vositalar, ta'lim resurslari, o'qituvchi va o'quvchi hamda o'quv jarayonlarini birlashtirgan tizimdir [1]. Raqamli ta'lim muhitining xorijiy tillarni o'qitishdagi imkoniyatlarini to'liq anglash uchun, avvalo, uning tarkibiy tuzilishini aniqlash muhimdir. Qodirova tomonidan taklif etilgan modelda raqamli ta'lim muhiti texnologik, metodik, mazmuniy va kommunikativ komponentlardan tashkil topadi [2]. Mazkur komponentlar integratsiyalashgan holda raqamli vositalarning pedagogik jarayonda samarali qo'llanishini ta'minlaydi.

Ushbu tezisning maqsadi raqamli ta'lim muhitining tarkibiy komponentlarini aniqlash, ularning xorijiy tillarni o'qitishdagi vazifalarini yoritish hamda komponentlarning o'zaro integratsiyasi orqali raqamli ta'lim muhitining yaxlit tuzilishini ko'rsatishdan iborat.

Asosiy qism. Raqamli ta'lim muhiti ta'lim jarayonini pedagogik jihatdan to'g'ri tanlangan raqamli texnologiya va vositalar asosida tashkil etish, o'qituvchi va o'quvchi munosabatlarini saqlagan holda mustaqil ta'limga imkoniyat yaratish, baholash va boshqa metodik jarayonlarning o'zaro bog'langan tuzilmasidir. Asosiysi, bu muhit shunchaki texnologiyalar yig'indisi emas, balki pedagogik tizim hamdir.

Qodirova raqamli ta'lim muhitining tarkibiy tuzilishini quyidagi to'rt asosiy komponent orqali ifodalashni taklif qiladi.

1. texnologik komponent;
2. metodik komponent;
3. mazmuniy komponent;
4. kommunikativ component.

Texnologik komponent raqamli ta'lim jarayonining texnik infratuzilmasi va unda foydalaniladigan raqamli vositalarni qamrab oladi. Ushbu komponentga kompyuter, smartfon, planshet, internet, mobil ilovalar, veb-saytlar, videokonferensiya platformalari, elektron lug'atlar, multimedia vositalari, raqamli ta'lim platformalari va boshqa texnologik vositalar kiradi [1].

Shadiev va Yangning texnologiya yordamida til o'rganish va o'qitishga bag'ishlangan tadqiqotlar sharhi raqamli texnologiyalarning xilma-xilligini ko'rsatadi. Mualliflar 398 ta tadqiqotni tahlil qilib, ularda 23 xil texnologiya turi 406 marta qo'llanganini aniqlaganlar. Mualliflarning tahliliga ko'ra, eng ko'p uchragan texnologiyalar orasida o'yinlar, onlayn videolar, hamkorlikda yozish, tezkor xabar almashish, avtomatlashtirilgan fikr-mulohaza, ijtimoiy tarmoqlar, veb-saytlar va raqamli resurslar, virtual reallik, nutqni tanish texnologiyalari hamda elektron lug'atlar mavjud [2]. Demak, texnologik komponentni faqat qurilmalar



yig'indisi sifatida emas, balki til o'rganish faoliyatini ta'minlaydigan vositalar tizimi sifatida ko'rish mumkin.

Metodik komponent raqamli vositalarning qanday maqsadda, qaysi metod asosida va o'quv jarayonining qaysi bosqichida qo'llanilishini belgilaydi. Qodirova tomonidan metodik komponent tarkibiga ta'lim maqsadi, o'qitish metodi, pedagogik yondashuv, topshiriqlar, dars bosqichlari, individual va guruh ishlari, mustaqil ta'lim, baholash hamda o'quvchining yosh va til darajasiga moslashtirish kabi jihatlar kiritilgan [1]. Mazkur komponent texnologik vositani pedagogik maqsad bilan bog'laydi. Masalan, mobil ilovaning mavjudligi o'zi bilan metodikani anglatmaydi. O'qituvchi undan yangi so'zlarni o'zlashtirish, mashq qilish yoki mustaqil ta'limni tashkil etish uchun foydalanishi mumkin. Bunda tanlangan vosita o'quv maqsadiga mos bo'lishi va darsning tegishli bosqichida qo'llanilishi zarur. Bir xil raqamli vosita turli yoshdagi yoki turli til darajasidagi o'quvchilar uchun bir xil metodik vazifani bajarmasligi mumkin. Masalan, Shadiev va Yangning o'rganishlari bo'yicha, o'yinlar til o'rganishda foydalanilgan texnologiyalar orasida eng ko'p uchragan vositalardan biri bo'lgan. Mualliflar o'yinlarning lug'at, talaffuz, tinglab tushunish va gapirish kabi turli til ko'nikmalarini rivojlantirishda qo'llangan tadqiqotlarni qayd etadilar [2].

Mazmuniy komponent o'quvchiga raqamli shaklda taqdim etiladigan ta'lim materiallarini o'z ichiga oladi. Qodirova mazmuniy komponent tarkibiga elektron darslik, PDF materiallar, video, audio, podkast, onlayn lug'atlar, raqamli testlar va multimedia prezentatsiyalarini kiritadi. [1]. O'tkazilgan tadqiqotlarga nazar soladigan bo'lsak, raqamli texnologiyalar allaqachon har bir xorijiy til ko'nikmalarini (yozish mahorati, gapirish, eshitib va o'qib tushunish) rivojlantirishni qamrab olgan[2].

Mazmuniy komponentning o'ziga xosligi shundaki, u texnologik vosita bilan bevosita bog'liq bo'lsa-da, undan farq qiladi. Masalan, smartfon texnologik komponentga, smartfonda ochilgan audio material esa mazmuniy komponentga tegishli bo'lishi mumkin. Shu jihatdan olib qaraganda, raqamli ta'lim muhitida "qaysi qurilmadan foydalaniladi?" degan savol bilan bir qatorda "qanday ta'lim materiali taqdim etiladi?" degan savol ham muhim hisoblanadi.

Kommunikativ komponent bugungi zamonaviy ta'lim muhitida o'qituvchi-o'quvchi, o'quvchi-o'qituvchi, o'quvchi-o'quvchi hamda o'quvchi – raqamli vosita munosabatlarini ko'rsatadi [1]. Kommunikatsiyani ta'minlovchi eng ommabop texnologiyalar sifatida esa tezkor xabar almashish va ijtimoiy tarmoqlarni misol qilib keltirishimiz mumkin.

Komponentlarning o'zaro integratsiyani xorijiy til darsi misolida ko'rish mumkin. O'qituvchi, avvalo, ma'lum ta'lim maqsadini belgilaydi (metodik komponent). Mazkur maqsadga mos ravishda elektron matn, audio yoki video material tanlanadi (mazmuniy komponent). Materialdan foydalanish uchun smartfon, kompyuter yoki internetdagi tegishli vosita tanlanadi (texnologik komponent). O'quvchi material bilan ishlaydi, o'qituvchi bilan yoki



boshqa o'quvchilar bilan fikr almashadi va o'z faoliyatining natijasini taqdim etadi (kommunikativ komponent).

Demak, raqamli ta'lim muhitining tarkibiy tuzilishini faqat mavjud texnologiyalar ro'yxati orqali ifodalash yetarli emas. Uning haqiqiy tuzilishi texnologik imkoniyatlar, metodik maqsad, mazmun va kommunikatsiyaning o'zaro bog'langan tizimidan tashkil topadi.

Xulosa qismi. Raqamli ta'lim muhitining xorijiy tillarni o'qitishdagi tarkibiy tuzilishini tahlil qilish natijasida uning alohida raqamli vositalar yig'indisi emas, balki o'zaro bog'langan tizim ekanligi ko'rinadi. Ushbu tizim texnologik, metodik, mazmuniy va kommunikativ komponentlardan tashkil topadi.

Texnologik komponent raqamli ta'lim jarayonining texnik asosini yaratadi va turli qurilmalar hamda raqamli vositalarni qamrab oladi. Metodik komponent esa ushbu vositalardan ta'lim maqsadi, o'qitish metodi, topshiriqlar, dars bosqichlari va baholash bilan bog'liq holda foydalanishni belgilaydi. Mazmuniy komponent o'quvchiga taqdim etiladigan elektron ta'lim materiallarini birlashtiradi. Kommunikativ komponent bo'lsa o'qituvchi, o'quvchi va raqamli vositalar o'rtasidagi o'zaro aloqani ta'minlaydi.

Qodirovaning raqamli ta'lim muhiti modeli ham aynan ushbu to'rt komponentning tizimli integratsiyasiga asoslanadi [1]. Shadiev va Yang tadqiqotlari esa xorijiy tillarni o'qitishda qo'llanilayotgan texnologiyalarning xilma-xilligini va ularning turli til ko'nikmalari bilan bog'liqligini ko'rsatadi[2].

Shu sababli xorijiy tillarni o'qitishda raqamli ta'lim muhitini tashkil etishda asosiy e'tiborni faqat texnik vositalarning mavjudligiga emas, balki texnologik, metodik, mazmuniy va kommunikativ komponentlarning o'zaro uyg'unligiga qaratish lozim. Aynan mazkur integratsiya raqamli vositalarni alohida texnologiyadan yaxlit pedagogik muhitning tarkibiy qismiga aylantiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Qodirova S. The Concept, Structure and Didactic Possibilities of the Digital Learning Environment // "ACTA NUUZ". Vol. 1, 2026. – B. 133-136.
2. Shadiev R., Yang M. Review of Studies on Technology-Enhanced Language Learning and Teaching // Sustainability. Vol. 12, 2020. – P. 1–22.